

VIDA SÁNDOR

A magyar védjegy- és versenyjog az EU-jogharmonizáció tükrében

A század legnagyobb magyar védjegyjogásza *Beck Salamon* a mai napig egyedülálló monográfiája¹ előszavát azzal kezdi, hogy "a könyv úgy fogja fel a védjegyjogot, hogy az része a versenyjognak és a jognak".

Ez a gondolat, amelyet a szocialista tervgazdálkodásban az elismerés peremére szorított versenyjog bagatell szerepe hosszú évtizedeken át időszerűtlenné tett, az Alkotmány 9. §-a által kimondott gazdasági verseny szabadsága elve következtében ma újra tartalmat kapott, s felfogásom szerint abból a védjegyjog és a versenyjog rendkívül szoros kapcsolatára lehet következtetni.

Az utóbbi évek irodalmában a védjegy már piacgazdasági eszközként kerül említésre, eszerint "a védjegy és más árujelzők piacteremtő, -fenntartó és -fejlesztő eszközök, amelyek jelképként gyakran erősebben hatnak a fogyasztói képzeletre, mint a száraz tények. Az értékesítés elősegítése, a kelendőség fokozása gyorsítja a tőke megtérülést, és így segíti az újratermelési folyamatot. A védjegy és más árujelzők, a fogyasztóra gyakorolt pszichikai vonzerejük révén áralkotó eszközök, amelyek többletnyereség realizálását teszik lehetővé a védjegyzett (márkázott) áru árában, szemben az anonim árukkal, amelyeket névtelenségük miatt előítélet, bizalmatlanság sújt."²

Ilyesféleképpen látja ezt a jogszabályalkotó is, aki az 1997. évi védjegy törvény indokolásában azt mondja, hogy "a gazdasági verseny sem alakulhatott volna ki és érvényesülhetne az alapvető versenyeszköznek számító védjegyek hiányában" mivel "a versenytársak közötti piaci verseny és a fogyasztók tájékozódása" a védjegyek megkülönböztető erején alapul, s "kézenfekvő, hogy a védjegyek a reklámozás középpontjában állnak".³

Márpedig, ha a védjegyek szerepe ilyen intenzíven kötődik a gazdasági versenyhez, a fogyasztók tájékoztatásához, akkor a védjegyjog és a versenyjog szoros kapcsolatát tovább bizonygatni felesleges.

Ha pedig most a kérdést a versenyjog oldaláról közelítjük meg, akkor elegendő arra utalni, hogy a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi törvény 6. §-a kifejezetten tiltja a versenytárs hozzájárulása nélkül olyan "megjelölést vagy árujelzőt használni, amelyről a versenytársat, ill. annak áruját szokták szokták felismerni". Ez a rendelkezés tehát a lajstromozatlan ábrás, illetve szóvédjegyet védi, kiegészítve a védjegy törvény által a bejegyzett védjegyek javára biztosított oltal-

¹ Beck Salamon: Magyar védjegyjog. Budapest 1932. – A monográfia persze ma már sok tekintetben túlhaladott, az alapvető kérdésekben azonban véleményem szerint ma is sok hasznos támponttal szolgál.

² Bobrovsky Jenő: Iparjogvédelem és csúcstechnika. Budapest 1995, 88. p.

³ Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő 1997. 4. szám XXXVIII. p.

mat, mindenesetre azzal a nem elhanyagolható megszorítással, hogy a védelemre érdemes megjelölés vagy árjelző ismert legyen.

I. A hatályos védjegyjog

A védjegyéről szóló 1997. évi XI. törvénynek (a továbbiakban: Vt) az európai joghoz való viszonyulását, védjegyjogunknak az EU-joggal való integrációja szükségességét többen is kifejtettük már.⁴

Tekintsük át most röviden, hogy a magyar jogszabályalkotó miként adaptálta az európai védjegyjogot, ami alatt elsősorban az EU védjegyjogi harmonizációs Irányelvét⁵ (a továbbiakban: Irányelv) értjük, aminek kötelező rendelkezéseit az EU-hoz tervezett csatlakozásra figyelemmel a magyar jogszabályalkotónak adaptálnia volt kívánatos. Emellett ajánlatos volt, hogy a magyar jogszabályalkotó az adaptáció célszerűségét tanulmányozza az említett Irányelv opciós rendelkezései, valamint a közösségi védjegyéről szóló EU-rendelet⁶ rendelkezései tekintetében is, hiszen ezek a jogfejlődés irányát jelzik. Ekkor még nem is beszélünk arról, hogy egyre több magyar vállalat jelent be közösségi védjegyet, s ha az utóbbival kapcsolatos rendelkezésektől a magyar jog lényegesen eltér, akkor a magyar vállalatok számára nehezebbé válik a megszerzés lehetősége. Mint látni fogjuk, a jogszabályalkotó ez utóbbi normák vonatkozásában is progresszív magatartást tanúsított.

a) A védjegyoltalom megszerzésére való jogosultság

A korábbi jogtól⁷ eltérően a Vt 9. § (2) bek. az aktív oltalmi igény lehetőségét kiterjeszti a természetes személyekre, valamint a jogi személyiség nélküli gazdasági társulásokra, függetlenül attól, hogy utóbbiak folytatnak-e gazdasági tevékenységet vagy sem. Ez a rendelkezés megfelel a közösségi védjegyéről szóló EU-rendelet 5. cikke előírásának, amely a védjegyoltalom megszerzését nem köti olyan feltételhez, hogy a bejelentő folytat-e gazdasági tevékenységet. A magyar védjegyjog e kérdésben történt "európaisítása" egyben a liberalizálási tendenciát is tükrözi, ami az EU legtöbb tagállamában ugyancsak jelentkezik.

b) Oltalomszerzés "üzleti" alapon

A korábbiakban a Magyar Szabadalmi Hivatal, valamint a bíróságok joggyakorlata rigorózus volt abban a kérdésben, hogy ha a védjegybejelentés hivatalbéli vizsgálata során korábbi azonos vagy hasonló védjegyet tártak fel, következetesen elzárkóztak annak tudomásulvétele elől, hogy a korábbi védjegy jogosultja kifejezetten hozzájárul a később

⁴ Vida Sándor: Harmonizációs adottságok és opciók a védjegyjogban. Iparjogvédelmi Szemle 1995. V. szám 22. p.; Ficsor Mihály: Védjegyjogunk és az európai integráció. Iparjogvédelmi Szemle 1997 IV. szám, 20. p.; Vékás Gusztáv: Main Legal Aspects of Trademark Protection in Hungary. Hungarian Trademark News 1998-1999, 5. p.

⁵ 89/104 EGK Irányelv.

⁶ 40/94 EK rendelet.

⁷ A védjegyéről szóló 1969. évi IX. tv.

bejelentett védjegy lajstromozásához. Így nem egyszer előállt az a helyzet, hogy ugyanaz a védjegy a világ legtöbb országában oltalmat élvezett, de Magyarországon (és néhány más országban, pl. Csehországban, Kínában stb.) a védjegyet nem jegyezték be.

Ezzel az "extra Hungariam non est vita" gyakorlattal szemben magam is sokáig eredménytelenül harcoltam, mind a bíróságok előtt, mind az irodalomban,⁸ szerencsére nem maradtam egyedül.

E vonatkozásban figyelemreméltó, hogy az Irányelv 3. cikk 5. bek. olyan fakultatív rendelkezést is tartalmaz, amely szerint a korábbi jogosult hozzájárulása esetén a későbbi (azonos vagy hasonló) védjegytől az oltalmat nem lehet megtagadni. Minthogy az Irányelvnek ez a rendelkezése a dolog természeténél fogva csak olyan országok vonatkozásában bír gyakorlati jelentőséggel, amelyekben hivatalból vizsgálják a relatív lajstromozást gátló okokat (Németország, Franciaország, Olaszország nem tartozik ezek közé), figyelemre méltó, hogy az angol és a dán jogszabályalkotó adaptálta ezt a normát és a hozzájáruló nyilatkozat kötelező elfogadását ("kényszerpálya") írta elő a Szabadalmi Hivatal számára.

Az Irányelv egyik német kommentátora – aki persze nem a magyar viszonyokra vonatkoztatva fejtette ki véleményét – e tekintetben arra mutatott rá, hogy annak ellenére, hogy a hozzájáruló nyilatkozatról szóló norma nem kötelező, az Irányelv koncepciójának egyedül e norma adaptálása felel meg: a védjegytulajdonos jogainak az Irányelv 5. cikk 1. bek.-ben található meghatározása szerint ugyanis az a védjegyjogról szabadon rendelkezik és a használatot azonos vagy hasonló védjegyek vonatkozásában engedélyezheti. Ez pedig azt is jelenti, hogy biztosítani kell számára azt a jogot is, hogy egyedül ő dönthesse arról, hogy a védjegyével azonos vagy összetéveszthető védjegyet lajstromozzák-e vagy sem. Ezen felül már a védjegyjog polgári jogi jogosultsági jellegéből is következik, hogy a jogosult hozzájáruló nyilatkozata az iparjogvédelmi hatóság számára kötelező legyen. Minden más megoldás ellentétes volna az Irányelv koncepciójával, amely szerint a védjegyjog megszerzésére az EU minden tagállamában azonos feltételeket kell biztosítani. Az elérendő cél ugyanis az "egységes oltalom" amint azt az Irányelv indokolása kimondja.⁹

Örvendetes módon a magyar jogszabályalkotó is ilyen álláspontra helyezkedett, amikor a Vt. 7. §-ban a hozzájáruló nyilatkozat elfogadását kötelezővé tette, a törvény indokolásában pedig azt mondta, hogy "az európai közösségi jogi felfogásnak, a hozzájáruló nyilatkozat teljes hatályú figyelembevétele felel meg, annak korlátozott, feltételhez kötött válfaja¹⁰ nem eurokonform".

Nézetem szerint védjegyjogunk a hozzájáruló nyilatkozat kötelező elfogadásának bevezetésével tette az egyik legfontosabb lépést Európa felé, előkészítve azt, hogy ha hazánk az EU tagja lesz, akkor *minden vonatkozásban* azonos feltételek szerint bírálják el a védjegyként bejelentett megjelölés oltalomképességét, mint az EU többi tagállamában. Ma még itt nem tartunk, a szigorúságáról ismert Magyar Szabadalmi Hivatal számára azonban az első jogalkotói jelzés a hozzájáruló nyilatkozat "kényszerpályás" bevezetése volt.

⁸ Vida Sándor: Érdeklődés védjegyügyekben – a korábbi jogosult hozzájáruló nyilatkozata. Magyar Jog 1995, 9. szám, 528. p.

⁹ P. Kunz–Hallstein: Perspektiven der Angleichung des nationalen Markenrechts in der EWG. GRUR Int. 1992, 82. p.

¹⁰ Vagyis amikor a hatóság, bíróság mérlegelésére van bízva, hogy tudomásul veszi-e a Hozzájáruló Nyilatkozatot.

A kérdés európai aspektusaitól eltekintve nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a hozzájáruló nyilatkozat elfogadásának a hivatali szférából az üzleti szférába való utalása a védjegyjog és a versenyjog közötti kapcsolatot is kifejezésre juttatja. Szoros verseny esetén a versenytársak sohasem adnak egymásnak hozzájáruló nyilatkozatot, ha azonban a verseny nem azonos termékek között folyik, úgy azt gyakran megadják egymásnak. (Tipikusan ez a helyzet a gazdag védjegyállománnyal rendelkező gyógyszeriparban, legyenek bár az egyes érdekeltek a világ különféle országaiban.)

A Vt. hatálybalépése óta számos olyan esettel találkoztam, amikor a hozzájáruló nyilatkozatot csak jelentős ellenszolgáltatás fejében, vagyis üzleti alapon adták ki. Az olyan esetek sem ritkák ugyanakkor, amikor a hozzájáruló nyilatkozat kiadásának megtagadása miatt komoly védjegyjogi háború (pl. a védjegy használatának hiánya miatt indított oltalommegszüntetési eljárások) tört ki a felek között.

Összefoglalóan azt lehet mondani, hogy a hozzájáruló nyilatkozat megszerzésével, megtagadásával kapcsolatos gyakorlat a piaci viszonyokat és így a versenyhelyzetet is tükrözi, ami persze nemcsak nálunk, de az EU valamennyi tagállamában így van, még azokban is, ahol a későbbi védjegy megjelenése, a jogszerzésre való törekvés, nem hozzájáruló nyilatkozat, hanem egyéb jogi megoldások és eljárások (koegzisztencia megálapodás, felszólalási-, védjegytorlési eljárás) keretében csapódik le.

c) A kizárólagos jog tartalma

A Vt. 12. § (2) bek. a védjegyoltalom által biztosított kizárólagos jogot a gazdasági tevékenység köré összpontosítja, ami lényegét illetően az Irányelv 5. cikk 1. pontja azon előírásának felel meg, amely az üzleti életben (*dans la vie des affaires*) történő védjegyhasználat megtiltására jogosítja fel a védjegyjogosultat. Ugyanezt a szóhasználatot ("az üzleti életben") ismétli meg az Irányelv 5. cikk 2. pontja is, amikor a védjegyjogosultat megillető és harmadik személyekkel szemben gyakorolható eltiltási jogról beszél. Ezért az irodalomban már kifejített állásponttal egyet lehet érteni, amely szerint még ha az Irányelv erről a kérdésről nem is rendelkezik részletesen, a magyar szabályozás annak szellemével konform.¹¹

A továbbiakban a Vt. 12. (2) bek. a kizárólagossági jog gyakorlása lehetőségének körét határozza meg, amikor megállapítja, hogy a védjegyjogosult felléphet azzal szemben, aki

- a) a védjeggyel azonos megjelölést használ olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel;
- b) olyan megjelölést használ, amelyet a fogyasztók a védjeggyel összetéveszhetnek a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt.

Ezek a rendelkezések teljes összhangban vannak az Irányelv 5. cikk 1. pontjában foglalt szabályozással. Ugyanakkor vitatható, hogy az a terminológiai eltérés, amely az Irányelv szövegében többletként szereplő asszociációs hatásra (gondolattársításra) alapított összetévesztheszhetőséget többletként említi, s amely fordulatot a magyar jogszabályalkotó nem vett át, a joggyakorlatban miként jelentkezik majd: vajon a magyar jogalkalmazó, kifejezett rendelkezés hiányában is szankcionálhatja-e az asszociációs hatásra építő ösz-

¹¹ Más szavakkal, de alapjában így *Ficsor*: i. m. 23. p.

szetvésezthetősége? Van olyan nézet, hogy igen,¹² a magam részéről ezt nem merném ilyen kategorikusan kijelenteni: az a körülmény, hogy a magyar jogszabályalkotó tudatosan eltért az Irányelv egyébként kötelező szövegétől, engem éppen ellenkező következtetésre készítet. Persze örvendetes lenne, ha a jogalkalmazó túl tenné magát a jogszabályalkotó tartózkodó magatartásán és az asszociációs hatással való megtévesztést is a tilalmi körbe vonná. Ez feltehetőleg nem minden esetben lesz könnyű, ha csak arra gondolunk, hogy már a törvénytervezet társadalmi vitája alkalmával is milyen viharokat kavart az Irányelv e rendelkezésével kapcsolatos problematika. Ezért attól tartok, hogy hosszabb időnek kell eltelnie, míg több eseti állásfoglalás kapcsán a joggyakorlat ebben a kérdésben egyértelműnek lesz nevezhető. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy az Irányelvnek az asszociációs hatással való összetéveszthetőségét szankcionáló rendelkezése az EU tagországaiban is a szakmai körök egyik kedvelt vitatémája: a holland jogalkalmazó például szigorúan, az angol jogalkalmazó kevésbé szigorúan értelmezi azt, az azonos szövegű törvények ellenére.)

d) A jóhírnév védjegyjogi oltalma

A Vt. 4. § (1) bek. c) pontja lehetővé teszi az oltalom megtagadását eltérő áruk, illetve szolgáltatások esetén is, a belföldön jóhírnevet élvező korábbi védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló korábbi elsőbbségű megjelölés vonatkozásában, ha utóbbinak használata a jóhírű védjegy megkülönböztető-képességét vagy hírnevét sértené vagy tisztességtelenül kihasználná.

A Vt. 33. § (1) bek. a) pontja alapján – ha a védjegyet már bejegyezték – akkor az utóbb törölhető. (Persze valamennyi lajstromozást gátló ok egyben törlési okot is képez.)

Ez a rendelkezés megfelel az Irányelv 3. cikk 2. pontjában foglalt (nem kötelező) opcionális szabálynak, amelyet az EU tagállamainak többsége adaptált.

Ebben a rendelkezésben valójában a védjegyjogi és a versenyjogi tilalmak szimbiózisának frappáns példáját láthatjuk: a reputációt élvező védjegyek ilyen módon kiterjesztett, ill. fokozott védelme lényegében a hírnév védelmét jelenti, annak megakadályozását szolgálja, hogy a védjegy jó hírét más jogosulatlanul, a versenyben tisztességtelen előnyt szerezve kihasználhassa. Az ilyen magatartás a jóhírnév megteremtésével és fenntartásával kapcsolatos beruházások jogosulatlan elsajátítását eredményezi, továbbá megrendítheti az áru iránti fogyasztói bizalmat is,¹³ s így ezt a rendelkezést nemzetközi vonatkozásban is progresszívnek tartom.

E rendelkezés persze csak a lajstromozott jóhírű védjegyre vonatkozik. A lajstromozatlan közismert védjegy erre a fokozott oltalomra nem tarthat igényt. Persze a közismert védjegy már azért is privilegizált helyzetet élvez, mert az oltalom lajstromozás nélkül is megilleti; mégpedig ezt a privilegizált helyzetet sem az EU jogszabályalkotója, sem a magyar jogszabályalkotó nem kívánta tovább fokozni. (A lajstromozatlan közismert védjegy utánzása esetén a versenyjog hagyományos eszközeivel való fellépésre van lehetőség.)

¹² *Ficsor*: i. m. 24. p.

¹³ Uo.

e) A védjegyoltalom korlátai

A Vt. 15. §-a szerint a védjegyoltalom alapján a védjegyjogosult nem tilthat el más attól, hogy gazdasági tevékenysége körében – az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban – használja

- a) saját nevét vagy címét
- b) az áru vagy szolgáltatás fajtájára, minőségére, mennyiségére, rendeltetésére, értékére, földrajzi eredetére, előállítási, illetve teljesítési idejére vagy egyéb jellemzőjére vonatkozó jelzést
- c) a védjegyet, ha az szükséges, az áru vagy szolgáltatás rendeltetésének jelzésére, különösen tartozékok vagy alkatrészek esetében.

Ez a rendelkezés szinte szó szerint egyezik az Irányelv 6. cikkének 1. bekezdésével.

A törvény indokolása szerint a védjegyoltalomból folyó kizárólagos jog alóli kivételek meghatározása fokozza a védjeggyel kapcsolatos cselekmények jogi megítélésének kiszámíthatóságát, növeli a forgalom biztonságát. Emellett az Irányelv az üzleti élet gyakorlati igényeivel és a tisztességes piaci magatartás követelményeivel összhangban határozta meg a védjegyoltalom alóli kivételek körét. Az Irányelvben foglalt katalógus átvétele véleményem szerint márcsak azért is hasznos volt, mert amint arra a törvény indokolása rámutat, a magyar bírói gyakorlatban elfordultak ezzel ellentétes állásfoglalások is. – Nem feltétlenül tisztességtelen, illetve nem eleve ellentétes a védjegyjogosult üzleti érdekeivel, amikor például a számítástechnika területén más termékkel való kompatibilitásra utalnak a védjegy használatával (pl. IBM-kompatibilis), vagy amikor a védjegyet annak jelzésére tüntetik fel, hogy az adott alkatrész vagy tartozék mely gépkocsizhoz használható.

A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy a Vt. 15. § (2) bek. szerint a saját név vagy cím feltüntetésére való jog csak a természetes személyeket illeti meg. A magyar törvénynek ez a rendelkezése nem az Irányelvből került beemelésre. Amint azonban a törvény indokolása mondja, az Irányelv elfogadásáról készített jegyzőkönyv szerint az EU Tanácsában egyetértés alakult ki arról, hogy a névre és címre vonatkozó előírás csak a természetes személyekre terjed ki. Ezért a Vt. 15. § (2) bekezdésének ez a rendelkezése egyrészt eurokonform, másrészt megfelel az európai, valamint a magyar jogszabályalkotó által előírt tisztességes gyakorlat követelményének is.

f) A védjegyoltalom kimerülése

A Vt. 16. §-a bevezette a jogkimerülés intézményét. Eszerint a védjegyoltalom alapján a védjegyjogosult nem tilthatja meg a védjegy használatát olyan árukkal kapcsolatban, amelyeket ő hozott belföldi forgalomba, vagy amelyeket kifejezett hozzájárulásával hoztak forgalomba belföldön. Ez a rendelkezés azonban nem alkalmazható, ha a védjegyjogosultnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy az áruk további forgalmazását ellemezze, különösen akkor, ha az áru állagát, állapotát megváltoztatták, illetve károsították.

A jogkimerülésről az Irányelv 7. cikke rendelkezik, mindenesetre azzal a lényeges eltéréssel, hogy a jogkimerülés szabályát közösségi szinten határozza meg (tehát az EU 15 tagállamának bármelyikében történő védjegyhasználat jogkimerülést eredményez), szemben a magyar törvény megoldásával, amely azt nemzeti keretek között ismeri el.

Teljességgel indokolatlan lett volna ugyanis a jogkimerülést az EU-hoz történő csatlakozásunkat megelőzően közösségi szinten bevezetni.

A törvény indokolása utal arra, hogy a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. tv. 30. §-a ugyancsak kimondta a jogkimerülést (szintén a belföldi használatra korlátozva), amihez még hozzá lehet fűzni, hogy a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. 23. § (5) bekezdése a terjesztés joga vonatkozásában ugyancsak bevezette a jogkimerülést (szintén a belföldi forgalombahozatalra korlátozva). A szellemi alkotások joga vonatkozásában tehát a jogszabályalkotó következetesen honosította meg a jogkimerülés szabályát.

Témánk szempontjából nem elhanyagolható, hogy a jogkimerülés intézménye példa a védjegyjog és a versenyjog egyik lehetséges konfliktusára, amint másutt már említettem.¹⁴ E konfliktussal kapcsolatos szabályozás a védjegyjog és a versenyjog eltérő céljára vezethető vissza: a védjegyjog funkciója, hogy a jogosult számára kizárólagos jogot biztosítson, amellyel az adott esetben a parallelimportot is meg tudja akadályozni. A versenyjog funkciója viszont az, hogy az áruforgalom minél nagyobb mozgásterét, beleértve a fogyasztók minél sokrétűbb kielégítését biztosítsa, aminek egyik eszköze a parallelimport. Ezt a konfliktushelyzetet igyekszik feloldani, vagy inkább egyensúlyba hozni a jogkimerülés intézménye, amely egyrészt a parallelimport korlátozását, másrészt a védjegy által biztosított kizárólagos jog gyakorlásának korlátozását eredményezi.

Figyelemreméltó egyébként a törvény indokolása, amely az Európai Bíróság gyakorlatából vett számos példával világítja meg a jogkimerülés különféle eseteit. Az indokolásnak ez a része jogösszehasonlító jellegénél fogva különösen magas színvonalú jogszabályalkotói tevékenységet tükröz. Az indokolásban felhozott példák egyébként a kialakulóban levő hazai joggyakorlat számára is érdekes támpontokat szolgálnak, igaz legjobb tudomásom szerint nálunk eddig csak egy jogerősen befejezett ügyről (MAG-LITE védjegy) lehet beszámolni.¹⁵

g) Belenyugvás

Ugyancsak újdonságot jelent a korábbi joggal szemben a belenyugvásnak a Vt. 17. §-ában történt szabályozása. A főszabály szerint, ha a védjegyjogosult öt éven át, megszakítás nélkül eltúrte egy későbbi védjegynek az országban történő használatát, noha tudomása volt e használatról, a továbbiakban nem léphet fel e későbbi védjegynek az országban történő használatával szemben, valamint korábbi védjegyére hivatkozással nem kérheti a későbbi védjegy törlését sem.

Ez a rendelkezés megfelel az Irányelv 9. cikkében foglalt előírásnak.

A belenyugvás, mint tény, a korábbi védjegyjogosult gazdasági érdektelenségét tükrözi.

A belenyugvásról szóló szabály pedig a polgári jognak azt az alapelvét tükrözi, amely szerint a jogok gyakorlása során a jóhiszeműség követelményeinek megfelelően kell eljárni.

A védjegyjogban különös jelentőséget ad ennek a szabálynak, hogy védjegybitorlást nemcsak azonos, de hasonló; összetéveszthető védjegy használatával is el lehet követni, az összetéveszthetőségnek pedig objektív kritériumai nincsenek. Nem engedhető meg

¹⁴ Vida Sándor: A parallelimport az EK védjegy- és versenyjogban. JTK 1999, 222. p.

¹⁵ Vida (14. l.) 218. p. – Ezen felül akad persze még néhány folyamatban levő per.

ezért, hogy a korábbi védjegy jogosultja több mint öt éven át tétlenül nézze, hogy más az ő védjegyével összetéveszthető védjegyet vezet be, ezt a védjegyet marketing tevékenysége keretében "felfuttatja", s a korábbi védjegy jogosultja kárigényével, abbahagyási igényével csak ezután jelentkeznek. A felmerült kárt ugyanis elháríthatta vagy enyhítette volna, ha kellő időben fellép.

Keményebb minősítéssel úgy is lehetnek fogalmazni, hogy az ismertett tényállás mellett a korábbi védjegy jogosultjának tétlensége nemcsak a jóhiszeműséget nélkülözi, de a tisztességtelen magatartás tilalmát is súrolja.

Összhangban áll a belenyugvásról szóló rendelkezés az elévülés elvével is, amely persze közvetlenül nem volna alkalmazható, a Vt. 17. §-a az ismertett különös szabálytalni teszi lehetővé a quasi elévülés bekövetkezését.

Pozitív oldalról közelítve azt is mondhatjuk, hogy a "vigilantibus jura" kétezer éves szabályának a modern védjegyjogra történt adaptálását láthatjuk a belenyugvás szabályának bevezetésénél.

h) A védjegybitorlás meghatározása

A korábbi védjegy törvény generálklauzulával határozta meg a védjegybitorlás fogalmát. Ez egész a rendszerváltásig, amíg a védjegybitorlás ritkaságszámba ment nem okozott problémát. A versenyre épülő gazdaságban azonban, ahol az üzleti élet vadhajásai is megjelentek, a bitorlási cselekmények is elszaporodtak. Ez pedig indokoltá tette az Irányelv 5. cikke 3. pontjában meghatározott nevesített tényállások átvételét, ami számos vita kiküszöbölését teszi lehetővé. Az már szinte mellékesnek tekinthető, hogy az Irányelv strukturájához hasonlóan ezek az elvont törvényi tényállások mint a védjegyoltalom által biztosított kizárólagossági jog ismérvei jelennek meg, azok alapján véve a bitorlási cselekmények üldözését teszi könnyebbé. A Vt. 12. § (3) bek. szerint tilos a védjegyoltalom alatt álló megjelölésnek, vagy azzal összetéveszthető megjelölésnek, a védjegy jogosult engedélye nélkül történő

- a) elhelyezése az árun vagy csomagoláson;
- b) az ilyen megjelölést hordozó áru forgalombahozatala, eladásra való felkínálása, valamint forgalombahozatal céljából történő raktáron tartása;
- c) szolgáltatás nyújtás vagy felajánlása ilyen megjelölés alatt;
- d) ilyen megjelölést hordozó áruknak az országba történő behozatala vagy onnét történő kivitele;
- e) az ilyen megjelölés használata az üzleti levelezésben vagy a reklámozásban.

Ez a felsorolás – hasonlóan az Irányelv adaptált szabályához – példálódzó jellegű ("különösen"). A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy a bitorlók rendkívül leleményesek, miértis a minden jövőbeli tényállást is felölelő elvont meghatározás szinte elképzelhetetlen. Ezen felül pedig a polgári jogban még a deliktualis rendelkezéseknél sem szükséges a taxatív felsorolás. Egyébként a korábbi törvény generálklauzula jellegű tiltó szabályát az Irányelv 6. cikk 1. pontjának (amelynek adaptálása kötelező) megfelelő Vt. 12. § (2) bekezdés amúgyis tartalmazza. Ennek alkalmazására akkor lehet szükség, ha a jogellenes megtartására a fenti a)–e) pontokban meghatározott tényállás egyike sem olvasható rá.

II. A hatályos versenyjog

A bevezetőben, amikor is a lajstromozatlan védjegy versenyjogi oltalmára utaltam, a versenyjog és a védjegyjog közötti kapcsolatot kívántam konkrét példával is megvilágítani.

A következőkben azonban alaposan eltávolodunk a védjegyjogtól: az EU versenyjog középpontjában nem a tisztességtelen verseny elleni védekezés áll, (ebben a tárgykörben csak két EU Irányelvről lehet beszámolni), hanem a versenykorlátozások joga, amely már az EU-nál "alkotmány"-számba menő Római Szerződésben is szerepelt.

A továbbiakban tehát az EU jognak a hazai versenykorlátozások jogára való hatását vizsgáljuk.

Visszapillantva az elmúlt évek jogfejlődésére meg kell állapítani, hogy a magyar versenyjognak az EU versenyjogához való igazítása megelőzte az EU-hoz történt társulásunkat: a tisztességtelen piaci magatartást tilalmáról szóló 1990. évi LXXXVI. tv. (amelynek előkészítése még a szocialista időkben történt) mint "nemzetközi tapasztalatot" vette át az EU versenyjogának több megoldását, így

- a kartelltilalom alóli mentesítés szabályozását;
- az erőfölénnyel való visszaélésnél a magatartás; a visszaélés kontrolljára vonatkozó szabályozást;
- a vállalati koncentrációk ellenőrzését,¹⁶

ugyanakkor nem hagyva figyelmen kívül a német, francia, amerikai jogfejlődést sem, amibe persze a joggyakorlat is beleértendő. Ez történetileg már csak annális inkább érthető, mert a szocialista időkben az EU-tagság, de még a társulás sem volt reális alternatíva.

Ilyen körülmények között a magyar versenyjognak az EU versenyjoggal való céltudatos harmonizációjára csak a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozások tilalmáról szóló 1996. évi LVII. tv.-ben (a továbbiakban: Tpv.) került sor, amikor is az 1990. évi versenytörvény progresszív megoldásai lényeges könnyebbséget jelentettek a jogszabályalkotó, utóbb pedig a jogalkalmazó szervek számára.

Ugyanakkor nem hagyható szó nélkül, hogy versenyjogunk a szocialista idők tradícióit követi – s szerintem helytelenül – továbbra is egy és ugyanazon törvényben szabályozza a tisztességtelen verseny, valamint kartell tilalmát. Erre más országban nem tudok példát, ez sajátos, különködő magyar jogszabályalkotói megoldás.

Lássunk azonban most néhány példát a Tpv.-ből, ugyancsak a teljesség igénye nélkül.

a) A hatásvlv

A Tpv. 1. §-a szerint a törvény hatálya kiterjed a természetes személyeknek és vállalkozásoknak a Magyar Köztársaság területén tanúsított piaci magatartásán kívül a vállalkozás külföldön tanúsított piaci magatartására is, ha annak hatása a Magyar Köztársaság területére kiterjed. Ez a rendelkezés mindenesetre csak a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások körében érvényesül, tehát nem érvényesül sem a tisztességtelen ver-

¹⁶ Vörös Imre: Az európai versenyjogok kézikönyve. Budapest, 1996. 226. p.

seny tilalmába ütköző magatartás, sem a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása vonatkozásában.

A hatály kérdésében a törvény első mondatában tehát a territorialitás szabályát követi (belföldön tanúsított magatartás), második mondata viszont a nemzeti versenyjog extraterritoriális alkalmazását jelenti (külföldön tanúsított magatartás) abban az esetben, ha annak hatása belföldre is kiterjed.

Ez a koncepció felel meg egyébként az Európai Bizottság gyakorlatának, s így némi nagyvonalúsággal (az Európai Bíróság a hatásvlv kérdésében nem foglalt még állást) azt lehet mondani, hogy a Tptv. 1. §-ának megoldása eurokonform.

b) Kartelltilalom

Már a korábbi, az 1990. évi törvény is tiltotta a gazdasági versenyt korlátozó megállapodásokat, az ún. kartellmegállapodásokat. A Tptv. azonban a korábbi rendelkezéseket olyannyira továbbfejlesztette, hogy azt lehet mondani, hogy a változás a korábbi joghoz viszonyítottan alapvető jellegű.

Nevezetesen új elem a Tptv. 11. § (1) bek.-ben, hogy

- korábban csak a versenytársak közötti összehangolt magatartás és megállapodás volt tiltott, a Tptv. ezt a tilalmat minden vállalkozóra kiterjeszti, sőt a vállalkozások társadalmi szervezeteire, köztestületekre, egyesülésekre és más hasonló szervezetekre is;
- korábban csak az összehangolt magatartás és megállapodás volt tiltott, a Tptv. ezt a tilalmi kört bővíti, kiterjesztve azt a döntésekre is;
- a korábbi törvényhez viszonyítottan új elem a Tptv.-ben a verseny torzításának tilalma is.

Az "egyesülések stb.", a "döntés", "torzítás" kifejezések, amelyek a Tptv. 11. § (1) bekezdésében a korábbi joggal szemben többletet jelentenek, magának a Római Szerződésnek a korábbi joggal szemben többletet jelentenek, magának a Római Szerződésnek terminológiájából, illetve eszköztárából lettek a magyar versenyjogba átemelve.

Persze nemcsak új szavakról van szó, az egyes kifejezések mögött gazdag tartalom húzódik. Így például a "döntés" kifejezés széleskörűen értelmezendő. Ide sorolandók a társadalmi szervezet szabályzatai, illetve különböző ajánlásai, pl. minimális ár, a szolgáltatás irányadó díja), amelyek ugyan a tagokra vonatkozóan nem kötelezőek, de magatartásukat ténylegesen befolyásolják és az összehangolt magatartás alapját is képezhetik.¹⁷ – Hasonló a helyzet a "torzítás" kifejezéssel is: az EU-jogból adaptált ennek a tilalomnak az a jelentősége, hogy az állam nem módosíthatja a versenyfeltételeket azzal, hogy támogatásokkal, szubvenciókkal egyes vállalatokat kedvezőbb helyzetbe hoz, és így csorbát szenved az esélyegyenlőség.

c) A vertikális kartell tilalma

A korábbi jogszabály is ismerte ugyan bizonyos körben a vertikális kartell tilalmát (továbbeladási ár meghatározása, ha az a gazdasági verseny korlátozását vagy kizárását

¹⁷ *Boytha Györgyné*: Módosuló versenytörvény, JTK, 1997, 2. szám, 87. p.

eredményezhette) a Tpv. 11. § azonban ezt a tilalmat általánossá tette, s egyaránt tiltja a horizontális kartellt (amely korábban is tilos volt) s a vertikális kartellt.

A kartelltilalom általánossá tétele ugyancsak harmonizációs szempontokra tekintettel történt.

A vertikális kartell főbb fajtái a kizárólagos értékesítési, a kizárólagos beszerzési, a területi kizárólagosságot biztosító megállapodások, a továbbadási ár megkötése.

Helyesen mutat rá az irodalom, hogy a vertikális kartellek versenykorlátozó és hatékonyságot növelő hatása egyszerre is jelentkezhet. Példaként a márkán belüli verseny mérséklését és márkák közötti verseny élénkítését hozza fel. Nevezetesen a termelők igyekeznek a márkás termékeket árusító kereskedőket összefogni és ehhez olyan vertikális korlátozásokat használnak, amelyek révén a szóban forgó kiskereskedők közötti verseny csökken vagy megszűnik. Másrészt a piacon az integrált rendszerekkel rendelkező és ennek révén erősebb versenyképes termelők versenyeznek egymással a végső fogyasztókért, ami viszont a márkák közötti verseny erősödését jelentheti.¹⁸

d) Csoportmentesítés

Összhangban az EU-joggal a magyar versenyjog is a versenykorlátozó megállapodások bizonyos fajtáira (csoportjaira) "en bloc" mentességet biztosít a versenytilalom alól, ami azt jelenti, hogy a csoportmentesítési rendeletek feltételrendszerének megfelelő megállapodások tekintetében nem szükséges egyedi mentesítést kérni a kartelltilalom alól.

Az EU-jog vonatkozó "mintarendeleit", illetve az azokat "követő" hazai rendeletek egy részét az irodalom többoldalú megvilágításban tárgyalta már.¹⁹

Ehelyütt ezek közül kettőről látjuk érdemesnek megemlékezni, amelyeknek védjegyjogi vetületei vannak, illetve lehetnek.

Az egyik természetesen a *franchise-megállapodások* egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól történő mentesítéséről szóló 246/1997. (XII. 20.) Korm. sz. rendelet.

Hiszen már a franchise fogalma is [4. § a) pont] is magában foglalja a védjegyet, mert a rendelet alkalmazásában franchise: know-how-hoz és védjegyhez vagy kereskedelmi névhez kapcsolódó és esetleges egyéb jogok együttese, amelyet áru forgalmazása vagy szolgáltatás teljesítése céljából használnak fel.

A franchise megállapodásnak pedig lényeges eleme [4. § b) pont] a közös név, illetve üzleti megjelenés alkalmazása; a franchise adó árujának lényeges ismertetőjegye [4. § c) pont] pedig a franchise-adó neve, védjegy vagy megkülönböztető jele.

A rendelet fogalom meghatározásából vett ezek a szemelvények nézetem szerint azt is szemléltetik, hogy a védjegy és a vállalati név mint nevesített iparjogvédelmi kategória, valamint a "megkülönböztető jel" amely a Tpv. 6. §-ában meghatározott feltételek fennforgása esetén ugyancsak oltalomban részesül, a rendelet fogalom meghatározásában egymásmellettséget élveznek. Következik ez a franchise-megállapodások gazdasági és jogi természetéből, amit persze mind az EU-jogszabály, mind a magyar rendelet csak "regisztrál".

¹⁸ *Boytha Györgyné: Versenyjogi ismeretek.* Budapest, 1998, 60. p.

¹⁹ *Kaszainé Mezey Katalin–Miskolczi Bodnár Péter: Kézikönyv a versenyjogról.* Budapest, 1997. 179. p.; *Véress László: Csoportmentesítések az EK és a magyar versenyjogban. Külgazdaság, Jogi Melléklet* 1998, 97. p.; *Boytháné* (18. lj.) 66. p.

Ugyanakkor lényeges különbség a franchise-megállapodások csoportmentesítéséről szóló magyar, valamint az EU rendelet között, hogy a magyar rendelet sokkalta rövidebb (ez egyébként szinte valamennyi csoportmentesítési rendeletről elmondható) ami mellett az szól, hogy míg az EU rendelet 15 ország területére hatályos, addig a magyar rendelet csak Magyarország területére. Ezenfelül persze az EU-ban a franchise-nak jóval nagyobb tradíciói és gyakorlata is van, mint nálunk.

A másik csoportmentesítési rendelet, amelynek védjegyjogi vonatkozásai adódhatnak, bár ez a rendelet a védjegyet nevesítve nem említi, a *szakosítási megállapodások* egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól történő mentesítéséről szóló 85/1999 (VI.11.) Korm. sz. rendelet.

Már a szocialista szakosítási szerződéseknél is előfordult, hogy amikor KGST utasításra valamelyik termék gyártását egy másik országnak kellett átadni, akkor azzal együtt a megkülönböztető megjelölés használatának joga is célzatosan vagy hallgatólagosan átadásra került. Így fordulhatott elő, hogy annakidején a Keravill üzletekben forgalmazott BUDAPEST megjelölésű rádiók hátlapján elhelyezett cyrillbetűs tábláról szerezhetett a vevő tudomást arról, hogy bolgár gyártmányt vásárolt, mivel a rádiógyártás jogát akkor Bulgáriának kellett átadni.

Az EU gyártásszakosítási megállapodások persze másként jönnek létre, de a védjegyjogi kérdések rendezésének szükségessége ezeknél alighanem még inkább felmerül, mint a KGST gyártásszakosításnál, ahol a védjegyek egyébkéntis alárendelt szerepet játszottak.

Nevezetesen feltehető, hogy a gyártásszakosítási megállapodásokban a felek a használt védjegyek felől is rendelkezni fognak. Elsősorban a közös gyártás, a közös előállítás kapcsán lesz célszerű a védjegyek sorsáról rendelkezni. Nézetem szerint a két leggyakoribb alternatíva lehet

- a) ugyanannak a védjegynek használata különböző vállalatok által közösen előállított termék esetén,
- b) különféle védjegyek használata a termék egyes részein (tipikusan ez szokott lenni a helyzet a gépjárműgyártásban, a járműgyártásban).

Az a) alatti esetben megfelelő eszköz lehet a közös védjegy, amelynek több jogosultja van, amelyet ugyan nem az EU-jog alapján vezetett be a magyar jogalkotó, a fenti cél érdekében azonban jó szolgálatot tehet.

Persze a csoportmentesítési rendeletek alkalmazása során a védjegyek nem játszanak kiemelkedő szerepet, a fenti példákat csak a védjegy és versenyjog kapcsolatának, érintkezési pontjainak szemléltetésére hoztam fel.

Zárszó

A magyar jogszabályalkotó mind a védjegyjog, mind a versenyjog reformja alkalmával korrektilül törekedett az európai jogi normák átvételére, a hazai jognak az európai joggal való harmonizálására. Több példa is felhozható, amikor olyan eurokonform megoldásokat alkalmazott, amelyekre az EU-hoz való csatlakozás terve miatt nem is lett volna szükség. Ez utóbbi rendelkezések átvételét a magyar jog fejlesztésére, korszerűsítésére való törekvés motiválta.

SÁNDOR VIDA

DAS UNGARISCHE MARKEN- UND WETTBEWERBSRECHT IM LICHTE DER HARMONISIERUNG MIT DEM EU RECHT

(Zusammenfassung)

Infolge der Wende haben in Ungarn Markenrecht und Wettbewerbsrecht wieder Bedeutung erlangt. Entsprechend der Assoziierungsbestrebungen Ungarns zur EU wurden in 1996 ein neues Wettbewerbsgesetz und in 1997 ein neues Markengesetz verabschiedet.

Besonders Marktorientierte Bestimmungen im Markengesetz sind z.B. die Einführung des Zustimmungserklärungssystems, die vom markenrechtlichen Schutz des guten Rufes, die der Verwirkung von Ansprüchen.

Mit dem Wettbewerbsgesetz wurde das generelle Kartellverbot eingeführt (früher waren vertikale Kartelle nur beschränkt verboten) und auch das Gruppenfreistellungssystem.

Es dürfte behauptet werden, dass der ungarische Gesetzgeber so im Markenrecht, wie im Wettbewerbsrecht die Übernahme der europäischen Normen, die Harmonisierung mit diesen korrekt bestrebt. Es gibt auch Beispiele dafür, wo der Gesetzgeber solche eurokonforme Lösungen adaptiert hat, dessen Einführung wegen des geplanten Beitrittes zur EG nicht notwendig gewesen wäre. Die Übernahme solcher Bestimmungen war durch die Bestrebung motiviert die Entwicklung, die Modernisierung vom ungarischen Recht zu fördern.